सल्लामसलत शब्दाचे दोन ववििध अर्थ
श्री अरुण जेटली

सर्वोच्च न्यायालयाने 11 जानेवारी, 2013 च्या रोजी कर्नाटक उप-लोकायुक्त खटल्यात नर्िणय दलिा. याआधी 3 जानेवारी 2013 रोजी सुप्रमि कोर्टाने गुजरातच्या लोकायुक्तांवषियी नर्िणय दलिा तेव्हा पण मी सवसि्तर टप्पिणी केली होती. नऊ दविसांच्या कालावधीत देण्यात आलेले हे दोन नर्िणय मी एकापेक्षा अनेकदा वाचले आहे. सर्वोच्च न्यायालयाने दलिेले हे दोन्ही नर्िणय वेगवेगळे वाटत आहेत. परंतु कर्नाटकाच्या नर्िणयाने मुख्य न्यायमुर्तींनी गुजरातच्या नर्िणयात दलिेल्या अभपि्रायामुळे अनेक लोकांच्या मनात शंका उपस्थति झाली आहे.

तरतूद

कर्नाटक एक्टचा कलम- 3 अन्वये लोकायुक्त आणि उप-लोकायुक्तांची नेमणुक करण्यात आली आहे, ते कायद्याचा कलम-3(2)(बी) खाली दल्यिाप्रमाणे आहेत.

(बी) याप्रमाणे उपलोकायुक्तांच्या पदी अशा व्याक्तर्िची नयिुक्ती करण्यात आली आहे की जो उच्च न्यायालयाच्या न्यायाधीशपदी राहलिेला आहे. अशी नयिुक्ति कर्नाटक उच्च न्यायालयाच्या मुख्य न्यायमूर्ती, कर्नाटक वधिानमंडळाचे अध्यक्ष, कर्नाटक वधिानसभेचे स्पीकर, कर्नाटक वधिानपरषिदेचे वरिोधी पक्षनेते आणि कर्नाटक वधिानसभेच्या वरिोधी पक्षनेत्यासोबत सल्लामसलतीने करण्यात आली.

दुसरीकडे गुजरात एक्ट कलम- 3 मध्ये खाली दल्यिाप्रमाणे तरतूद करण्यात आली आहे.
या कलमाच्या तरतुदीनुसार राज्यपाल स्वताच्या अधकिाराचा उपयोग करुन योग्य उमेद्वार बघून नयिुक्ती पत्राने लोकायुक्तांची नेमणुक करु शकतो.

लोकायुक्तांची नेमणुक घटनेच्या कलम 356 नुसार गुजरात वधिानसभेचे वसिर्जन करण्यात आली तेव्हा उच्च न्यायालयाचे मुख्य न्यायमूर्ती आणि विधिानसभेचे वरिोधी पक्षनेते यांच्याशी सल्लामसलत करण्यात आली. वरिोधी नेते नसतील तर गृहखात्याचे वरिोधी सदस्य स्पीकर बरोबर थेट चर्चा करुन नक्की करण्यात आलेल्या व्यक्तसिोबत वचिारवमिर्श करुन नेमणूक करण्यात येते. त्याच मसलत शब्दावर खास जोर देण्यात आला आहे.

गुजरात एक्टमध्ये राज्यपालांकडून नयिुक्ति पत्र बाहेर पाडण्याच्या प्रक्रयिचा उल्लेख आहे. ज्यामुळे सुप्रीम कोर्टात मंत्रीमंडळासोबत चर्चावचिारणा करुन राज्यपालांनी नेमणूक केली पाहजि. वास्तवकि पाहता मुख्यमंत्री अर्थात मंत्रमिंडळ स्वताच्या अभपि्रायावषियी उच्च न्यायालयाचे मुख्य न्यायमूर्ती आणि विरोधी पक्षनेत्यां सोबत चर्चावमिर्श करुन नर्िणय घेऊ शकतो असा उल्लेख तरतुदीत करण्यात आलेला आहे. त्या कायद्यात पण मसलत शब्दावर जोर देण्यात आलेला आहे.

आता प्रश्न हा आहे की, कर्नाटक एक्ट मध्ये उपयोगात आणण्यात आलेला मसलत शब्द आणि गुजरात एक्ट मध्ये वापरण्यात आलेल्या मसलत शब्दाचे अर्थघटन वेग-वेगळा कसा होउ शकतो....अशा अर्थघटनेला सोनेरी नयिम लागू करण्यात आला आहे, ज्यामुळे कायद्याचा इरादा स्पष्ट दसिून येतो.

कर्नाटक केस

सर्वोच्च न्यायालयाने कर्नाटक केसमध्ये असा अभपि्राय दलिा आहे की मसलत शब्द हा अर्थकारक आणि परिणािमकारक होऊ शकतो, जे योग्य आहे. मुख्यमंत्र्यांनी ज्या नावांची शफिारस केली त्या नावाबद्दल दुस-या व्यक्तींबद्दल पण सल्लामसलत केली पाहजि. सर्वोच्च न्यायालयाने कर्नाटक केसमध्ये दलिेल्या अभपि्रायाने दोन वेगवेगळे मत दर्शवत आहे.
मुख्यमंत्र्यानी दलिेल्या सल्ल्याला अग्रक्रम देण्यात आलेला नाही की उच्चन्यायालयाच्या मुख्य न्यायमूर्तींनी आणि......... ....वगैरे इतर सूचवण्यिात आलेली नावे.

माझ्या मताप्रमाणे कर्नाटक एक्टचे कलम-3(2)(ए) आणि (बी) च्या तरतुदीत आपल्याला पटेल इतके प्रयत्न करण्यात

आल्यानंतर नयिुक्तीत अग्रक्रम कोणाला द्यायला पाहजिे त्याबाबत उच्चन्यायालयाचे न्यायमूर्तींनी नर्णिय दलिा असे अर्थघटन झाले म्हणजे झाले नाही. याकरति मी असे मत व्यक्त करतो की मुख्य न्यायमूर्तींच्या नयिुक्तीत अग्रक्रम देण्याचा उल्लेख नर्णियात करण्यात आला ते या कायद्याच्या तरतुदी बाहेरची बाब आहे. याबाबत वधिानमंडळाच्या प्रक्रयिेत उच्च न्यायालयाने पण सामील होण्याकरति नर्दिेश दलिे आहेत.

....

मी याबाबत स्पष्ट पण केले आहे की मुख्यमंत्र्यांनी सूचवलेल्या नावासह सल्लामसलतीकरति जी नावे पुढे आली त्यात कोणत्याही अग्रक्रमाचा प्रश्नच उद्भवला नाही. मुख्यमंत्र्यांनी राज्याच्या राज्यपालांनी उप-लोकायुक्तांची नयिुक्ती बाबत कोणत्याही नावाची शफिारस केली नव्हती.

सुप्रीम कोर्टाने दलिेला दुस-या अभप्रिायाचा सार खाली दलि्याप्रमाणे

सामान्य रत्तिया नयिुक्तीची प्राथमकि जबाबदारी राज्यपालांची असते आणि त्यात मुख्यमंत्री राज्यपालांना सल्ला देतो..... एवढेच नव्हे तर हे वसिरु शकत नाही के उप-लोकायुक्तपदी नयिुक्ती बाबीची प्रक्रीया आहे आणि त्यात ववििधि घटनेच्या सत्ताधीश सामील असतात. ज्यामुळे कोण वरष्ठि आहे असा सवाल उपस्थति होत नाही.

.... मी उच्चन्यायालयाच्या या बाबींशी सहमत आहे की उप-लोकायुक्तांची नयिुक्ती साठी मुख्यमंत्र्यांच्या नावाची शफिारस केली आणि याकडे ध्यान पण देण्यात आले. कर्नाटक एक्टचा कलम- 3(2)(बी) मध्ये असा उल्लेख करण्यात आला आहे की उप-लोकायुक्तांची नेमणूकीबाबत मुख्यमंत्री राज्यपालांना सल्ला-सूचना दलिी. पण त्याआधी मुख्यमंत्री न्यायमूर्तींबरोबर वचिारवमिर्श केला. असे सांगू शकत नाही की स्वताच्या मताला आणि घटनेच्या अथॉरटिी करति अग्रक्रम आहे.....

कर्नाटक केसमध्ये सर्वोच्च न्यायालयाने दलिेल्या नर्णियात मुख्य न्यायमूर्ती सहति घटनेच्या अथॉरटिी सोबत अर्थकारक मसलत करणे आणि मुख्यमंत्र्यांचा सल्ल्याला अग्रक्रम दलिा नाही की उच्च न्यायालयाच्या न्यायमूर्तींचा सल्ला, असे मत व्यक्त करण्यात आले आहे.

गुजरात केस

सर्वोच्च न्यायालयाचा गुजरात लोकायुक्त केसमधील अभप्रिाय हा तद्दन वेगळ्या प्रकारचा आहे. ज्यात सांगण्यात आले आहे की, मुख्य न्यायमूर्तींचा सल्ल्याला अग्रक्रम देण्यामागे हे कारण आहे की त्यांना नष्पिक्ष नर्णिय देण्यासाठी आणि लोकायुक्तांच्या नयिुक्तीसाठी पात्र व्यक्ति उच्च न्यायालयाच्या नवृित्त मुख्य न्यायमूर्ती कविा कोणाची नयिुक्ति करावी याचा नर्णिय मुख्य न्यायमूर्ती करतात..........

मुख्य न्यायमूर्तींच्या सल्ल्याने या नेमणूकीत अग्रक्रम देण्यावेळी मुख्यमंत्र्यांच्या शफिारशीला अस्वीकार करायचा की काय याबाबत कमी महत्त्व देण्यात आले. ज्या व्यक्ती(मुख्यमंत्री) कडे मर्यादति सत्ता आहे त्याचा बेफाम उपयोग केला नाही पाहजिे.

वरिोधाभास सुप्रीम कोर्टाने फक्त नऊ दविसाच्या कालावधीत देण्यात आलेल्या या दोन वेगवेगळ्या नर्णियात कतिी मोठा वरिोधाभास पाहायला मळितो. लोकायुक्त आणि उपलोकायुक्तांची नयिुक्तीच्या मुद्दयावर दोन्ही नर्णिय देण्यात आलेले आहेत. गुजरातसाठी कायदा आणि दुस-या राज्यासाठी कायद्यापेक्षा वेगळे कसे होउ शकतो.... कर्नाटक केसमध्ये असा तर्क लावण्यात आला आहे की, दोन्ही कायदा वभिन्नि प्रकारचा आहे. दोन्ही कायद्यात मुख्यमंत्र्यांच्या सल्ल्यामसलतीवर जोर देण्यात आला आहे. दोन्ही कायद्यात ही बाब जवळपास समान आहे.

तर दोन्ही नर्णियात परस्पर वरिोधाभास वधिानमंडळाचा प्रतनिधिी म्हणून मला योग्य वाटत नाही. भवष्यिात संसद लोकपालांची नेमणूक करील तेव्हा पण मुख्य न्यायमूर्तीं सोबत सल्लामसलत करण्याची गरज आहे. त्यांच्या सल्ल्याला अग्रक्रम देण्यात आलेला नाही की त्यांचा सल्ला संसदेला बंधनकारक नाही आहे. याबाबतचा असमंजसपणा दूर करुन अर्थघटन प्रक्रयिेबाबत स्पष्टता झाली पाहजिे.

एकाच प्रकारच्या दोन केसमध्ये वेगवेगळा अर्थ याआधी कधी पाहायला मिळाला नाही. दुस-या विश्व युद्धावेळी एकाच कायद्याचे दोन वेगवेगळे अर्थ काढण्यात आले.

लॉर्ड एटकीन विरुद्ध सर जॉन अंडरसनच्या केसमध्ये सांगण्यात आलेला शब्द याप्रमाणे होते... या देशात कायद्याची लढत गुप्त राखण्यात योग्य नाही. त्यात फेरफार होऊ शकतो, पण युद्धावेळी आणि शांती वेळी अर्थघटनाची भाषा एकच असायला पाहिजे.

मी याचा विरोध करतो, पंतप्रधान अमर्यादित सत्तेची ही गोष्ट सांगण्यात आली आहे. शब्दांचे अर्थ एकसारखेच आहेत कायदा आणि व्यवस्थेबाबत पण असेच असले पाहिजे. बचाव करण्यासाठी अर्थ वेगळे असू शकत नाहीत. विविध केसमध्ये संलग्न परिस्थिती अनुसार अर्थ अस्वाभाविक बाब आहे. फक्त एकाच अथॉरिटीचा सल्ला यात योग्य गणला.

मी सुसंगत सूराचा उपयोग करण्यापेक्षा वेड्यावाकड्या शब्दांचा प्रयोग केला तर ते अर्थकारक नाही. तुम्ही एकाच शब्दाचा वेगवेगळा अर्थ कशाकरिता काढता...

सल्लामसलत शब्दाचा एकच अर्थ असू शकतो, मग ते गुजरात असू दे किंवा कर्नाटक किंवा देशाचा इतर भाग.